

ATATÜRK'ÜN NUTUK'UNDAKİ DIŞ POLİTİKA OLAYLARINI REALİZM ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRMEK

Onur Alp Yılmazⁱ
Harun Talha Ayanogluⁱⁱ

ÖZ

Realizm özellikle 1930'ların sonundan 1980'lere kadar olan süreçte, akademik düzeydeki uluslararası ilişkiler çalışmalarına damgasını vuran kuram olarak göze çarpmaktadır. Temel ilkelerinin Tukidides'in *Peloponez Savaşı*, Machiavelli'nin başta *Prens* ve diğer çalışmaları ve Thomas Hobbes'un *Leviathan*'ına kadar dayandığı düşünülen Realizm, temelde rasyonel devleti, ulusal çıkarı ve devletler arası ilişkilerde güç odaklı bir perspektifi kullanarak uluslararası politikayı anlamlandıran bir kuram olarak tanımlanabilir. 1930 ve 1980 arası süreçte yapılan çalışmaların daha ziyade iki dünya savaşı ve Soğuk Savaş ile ilgili olduğu düşünülürse, devleti, ulusal çıkarları ve gücü merkezine alan bir kuram olarak realizmin egemenliği daha anlaşılabilir olacaktır. Bunun yanında, Türkiye'nin Millî Mücadele döneminin de yukarıda bahsedilen üç dönemden ikisinin –Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ara dönemine denk gelmesi bakımından realist kuram terminolojisiyle değerlendirilmeye açık olduğu aşikardır. Bu bağlamda, bu çalışma Millî Mücadele başkomutanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk cumhurbaşkanı olan Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk* adlı eserinde bahsetmiş olduğu dış politika olaylarını realist kuram çerçevesinde değerlendirmeye odaklanmıştır.

Anahtar Sözcükler: dış politika, uluslararası ilişkiler, realizm, Atatürk, Nutuk

EVALUATING THE FOREIGN POLICY INCIDENTS IN ATATÜRK'S NUTUK WITHIN THE FRAMEWORK OF REALISM

ABSTRACT

Realism is the theory that has mainly dominated the academic studies on International Relations from the late 1930s to the 1980s. Realism, basic principles of which are thought to date back to Thucydides' Peloponnesian War, Machiavelli's Prince and other works, and Thomas Hobbes' Leviathan, can be defined as a theory that interprets international politics using a rational state-centred, power-oriented, national interest-oriented perspective in interstate relations. From 1930 to 1980, the studies have generally been about the First and Second World Wars and Cold War. Therefore, this kind of study makes realism's domination more meaningful at the academic level. Besides that, the most logical way to explain the Turkish National Struggle is realist theory because Turkish National Struggle falls on the interwar period, which is the period dominated by realist studies at the academic level. In this regard, within the framework of realist theory, this study focused on evaluating foreign policy actions which Atatürk mentioned in his Great Speech (*Nutuk*).

Keywords: foreign policy, international relations, realism, Atatürk, Nutuk

GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı'ndan elde edilen tecrübelerle rağmen, İkinci Dünya Savaşı'nı önlemek bir yana, öngörmekte dahi başarısız olan idealizmin bir nevi çöküşünden güç ve ilham alan ve

ⁱ Sorumlu Yazar (*Corresponding Author*). Doktor Öğretim Görevlisi, Işık Üniversitesi, İstanbul-TÜRKİYE. ORCID: [0000-0001-6158-7165](https://orcid.org/0000-0001-6158-7165). E-posta: onur.yilmaz@isikun.edu.tr.

ⁱⁱ Araştırma Görevlisi, National Chengchi University, Taipei City-TAYVAN. ORCID: [0000-0002-8194-8703](https://orcid.org/0000-0002-8194-8703). E-posta: htayanoglu@hotmail.com.

Gönderim (*Submission*): 11.10.2021

Kabul (*Acceptance*): 15.12.2021

bunun yanında liberalizme alternatif bir disiplin ortaya koyan realist kuram, İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından 1980'lere kadar egemen uluslararası ilişkiler kuramı olmuştur.

Bu çalışma Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'ta bahsettiği dış politika olaylarını bir uluslararası ilişkiler kuramı olan realizm çerçevesinde tartışmaktadır. İnsan doğasının kendine has özelliklerine vurgu yapan realizm, devletlerin de insanlar tarafından yönetildiğini ve bu yüzden sürekli güç ve çıkar arayışı içinde olduklarını söylemektedir. Böylesi bir düzende merkezi otorite boşluğunun yaratacağı bir anarşiden söz eden realizm, son tahlilde uluslararası sistemi bir anarşi olarak tanımlarken, devletlerin ana amaçlarını da hayatta kalmak olarak ifade etmektedir.

Bunun yanında Birinci Dünya Savaşı'nın kaybeden devletlerinden olan ve İtilaf güçleri tarafından o güne kadar ortaya koyulmuş olan tüm Batılı değerleri hiçe sayar şekilde işgal edilen Osmanlı Devleti'nin bir grup kurmay subayı bu duruma direnmiş ve başlattıkları hareketle Türkiye Cumhuriyeti'ni tarih sahnesine çıkarmışlardır.

Bu hareketin önderi olan Mustafa Kemal Paşa, yaşadığı tüm bu süreçleri 15 Ekim-20 Ekim 1927 tarihleri arasında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci Kurultayı'nda okumuş olduğu *Nutuk*'unda anlatmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'unda yer vermiş olduğu bazı dış politika olayları da vardır. İdealizmin başarısızlığı göz önüne alındığında, bu sürecin realist perspektifle okunup, Mustafa Kemal Paşa'nın realizmin ortaya koymuş olduğu kuramsal çerçevenin ne kadarını pratikte yaşama döktüğünü incelemek önemli görünmektedir.

Bu çalışma literatüre, Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'ta değinmiş olduğu dış politika olaylarının realist kuram çerçevesinde değerlendirerek katkı sunmayı amaçlamaktadır. Mustafa Kemal Paşa'nın dış politika vizyonu üzerine yazılmış metinler olmasına karşın (Uzer, 2011) bunlar genelde Millî Mücadele'nin fikirsiz temellerinin dış politikaya yansımaları üzerinedir. Yine, Millî Mücadele yıllarında tartışılan manda ve himaye gibi konular üzerine yazılmış birtakım eserler (Erol, 1972) bulmak mümkündür. Ayrıca, uluslararası kuramlar çerçevesinde Türk dış politikasına yaklaşan eserler de bulunmasına karşın (Bozdağlıoğlu, 2003) bunlar da Türk dış politikasına Mustafa Kemal Paşa dönemiyle sınırlı olarak bakmak yerine, ona genel bir değerlendirme yapma iddiasındalardır. Ek olarak, *Nutuk*'taki dış politika anlatısından bahseden (Sar ve Gönlübol, 2013) çalışmalar olsa da bu çalışmanın hem kapsamı *Nutuk*'un okunduğu yıl olan 1927'nin ötesine geçmekte hem de *Nutuk*, çalışmaların dayandığı kaynaklardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Bunun yanında, *Nutuk*'taki dış politika olaylarına spesifik olarak odaklanan bir çalışma olsa da bu çalışma, kuramsal perspektiften uzak, retrospektif bir özellik taşımaktadır (Landau, 1980). Bu çalışmanın literatüre katkısı, Mustafa Kemal Paşa'nın yüzde 60'a yakın bir oranını Millî Mücadele'ye ayırdığı (Dumont, 1997, s. 16) *Nutuk*'unda bahsettiği dış politika olaylarını realist kuram çerçevesinde tartışmak olacaktır. Mustafa Kemal Paşa'nın dış politika vizyonunu tartışırken *Nutuk*'a odaklanmanın önemi, *Nutuk*'un söyleminin güncel uluslararası konjonktürün bir yansıması ya da sonucu olarak oluşmamış olmasıdır. Diğer bir beyanla *Nutuk*, geçmişin bir muhasebesi olma özelliğini taşımakla beraber, Mustafa Kemal Paşa'nın birçok konuda olduğu gibi dış politikada da genel görüşlerini yansıtmaktadır (Landau, 1980, s. 40). Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'unu realist bir perspektiften incelemek iki açıdan ilgi çekici gözükmektedir. İlk olarak, sosyolojik yasaların varlığı ve sosyal gelişmelerin yönünü belirleme konusundaki şüphecilikleri ve tarihsel materyalizme karşı reddiyeci bakışları dolayısıyla pozitivistlerin pragmatistlerle "ideolojik kuzen" (Novack, 1968) olarak kabul edilmeleridir. Bir pozitivist olan Mustafa Kemal Paşa'nın dış politikadaki adımlarında da bu pragmatik tutumun izlerini görmek mümkündür. Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa'nın genel vizyonunun parçaları halinde ortaya çıkan *Nutuk*'taki dış politika anlatısını, devletleri rasyonel ve pragmatik birer aktör olarak kabul eden realist kuram

çerçevesinde incelemek önemli görünmektedir. İkinci olarak, Mustafa Kemal Paşa'nın özellikle 'hakimiyet' kelimesiyle karşılık bulan, egemenliğe yaptığı vurgunun çok güçlü olması da realist paradigma açısından ayrıca dikkat çekici görünmektedir (Landau, 1980, s. 40). Mustafa Kemal Paşa, realist paradigmanın temel argümanları olan bağımsızlık, milli kuvvetlere dayanma ve egemenlik gibi kavramlarla ilgili söz ve söz gruplarını *Nutuk*'unda sıklıkla kullanmıştır. Bunlardan bazılarını örnek olarak vermek gerekirse, İstiklâl-i millî 16 kez, hakimiyet-i milliye 14 kez, harekât-ı milliye 49 kez ve âmal-i milliye de 45 kez kullanılmıştır (Uzun, 2005, ss. 272-273).

Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, realist kuramın temel dayanakları ve tarihsel süreci üzerine kapsamlı bir inceleme yapılmıştır. İkinci bölümde, Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'ta bahsettiği dış politika olayları realist kuram çerçevesinde yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise *Nutuk* üzerinden yöneticilerin ulusal çıkara karşı tutumlarının nasıl olduğu sorusuna yanıt aranmıştır.

REALİZMİN TEMEL DAYANAKLARI

Realizmin akademik bir disiplin olarak ortaya çıkışı 20. yüzyılın ilk çeyreği olarak kabul edilse de entelektüel mirası çok daha eskiye dayanır. Tukidides'in milattan önce 5. yüzyılda yazdığı *Peloponessos Savaşları* (2010) yahut Niccolò Machiavelli'nin 16.yüzyılda kaleme aldığı *Prens* (1994) adlı eserleri realist düşüncenin yazılı ilk eseri olarak görülebilir. Zira her iki düşünür de siyasi realizmin temel tartışma noktaları olan güç, devlet ve devletin içinde bulunduğu sistemdeki yerine odaklanmaktadır. Ancak akademik bir disiplin olarak realizmin ortaya çıkışı ve 1980'lere dek uluslararası ilişkiler disiplinine yön vermesi için Edward Hallet Carr'ın 1939 tarihli *Yirmi Yıl Krizi* (2010) kitabını ve idealizmin Birinci Dünya Savaşı tecrübesine rağmen İkinci Dünya Savaşını öngöremeyişini beklemek gerekmektedir. Realizmin sınırları belirli ve modern bir disiplin haline gelişinde ise Hans Morgenthau'nun 1948 tarihli "*opus magnum*"u, *Uluslararası Politika* eseri hiç şüphesiz en önemli yeri teşkil eder.

1930'ların sonlarından 1980'lere kadar modern uluslararası ilişkiler disiplininde egemen olan realizm, Birinci Dünya Savaşı tecrübesine rağmen İkinci Dünya Savaşı'nı öngöremeyen ve önleyemeyen liberal düşüncenin savunduğu uluslararası ilişkilerde devletlerin, kurumsallaşmış işbirliğini mümkün ve gerekli gören (Keohane, 1984) idealist paradigmaya alternatif bir ekol olarak doğmuştur. Realist paradigmada, idealizmin aksine evrensel ahlaki değerler yer almaz. Zira herhangi bir üst otoritenin bulunmadığı uluslararası sistemde hayatta kalma mücadelesi veren devletler için ahlaki bir değerler setinden bahsetmek mümkün değildir (Varlık ve Demir, 2013, ss. 70-71). Realizmin temelde beş varsayımından söz etmek mümkündür (Gilpin 1996; Mastanduno ve Ethan, 1996).

İlk olarak uluslararası ilişkilerin en önemli aktörleri, günümüz itibarıyla sınırları belirli bir coğrafya üzerinde bağımsız ve egemen bir siyasi iktidar ile bir halkı yöneten politik gruplardır. Bu aktörlerin özellikleri zaman içinde değişiklik gösterebilir. Örneğin Antik Yunan'da egemenlik, şehir devletleriyken Ortaçağ'da krallık ve imparatorluklarda, günümüzde ise ulus devletlerdedir. Dolayısıyla uluslararası ilişkilerin temel meseleleri de egemen devletlerin birbirleriyle olan ilişkileridir (Waltz, 1998, s. 31). *Geleneksel güvenlik* konularını güç temelli siyaset anlayışlarının temelinde oturtan realistlere göre, bu konular dışında kalan hiçbir değer, kavram ya da düşünce uluslararası sistemde hayatta kalmak için bir önceliğe sahip olamaz (Mearsheimer, 2009, s. 242).

İkinci olarak devletlerin davranışlarını açıklamada rasyonalizme dayanan realizme göre, devletler "ulusal çıkarları için alternatif yolların maliyetini de hesaba katarak ulusal çıkarlarını

maksimize etmeye çalışan üniter-rasyonel aktörler”dir (Keohane, 1986, s. 165). Realizm, sıkça reelpolitik olarak anılan, devletlere ulusal çıkarlarını fayda/maliyet analizi ile rasyonel bir şekilde nasıl maksimize edeceklerini sunan bir rehberdir (Mastanduno, 2014). Devletler için hayatta kalmanın yolu, sistemden gelen mesajları ve sinyalleri reelpolitik ekseninde değerlendirerek onlara yönelik tutum takınmaktır (Milner, 1991, s. 69). Ancak realizm, devletlerin daima rasyonalitenin gerektirdiği şekilde davranmadığını da kabul eder. Devletlerin karar alma mekanizmaları zaman zaman uluslararası sistemden ve diğer devletlerden gelen mesajları ve sinyalleri yanlış yorumlayabilmektedir. Bu hususta realistler, insanın mükemmelliğinden ziyade yanılabilceğini vurgular ve “insanoğluna en başından beri hiç umut bağlamazlar” (Gilpin, 1996, s. 3).

Realizmin üçüncü varsayımı, devletlerin temel hedefinin güçlerini artırarak hayati çıkarlarını savunmak olduğunu kabul eder. Devletlerin güç mücadelesi ise Morgenthau’nun *Uluslararası Politika* (1948) eserinin ruhunu oluşturan anlayışa göre, paylaşılması mümkün olmayan sıfır toplamlı bir oyundan farksızdır. Güç ve çıkar arasında ise pozitif korelasyon vardır. Bu iki husus devletler için öncelikli meselelerdir, “prensipler ve idealler ise ikincil önemi haizdir” (Mastanduno, 2014, s. 50). Bu “sıfır toplamlı oyun”da fiziksel gücünü artırabilen devletlerin çıkarlarında da benzer bir artış görülmektedir. Fiziksel gücünü artıran küçük ve orta ölçekteki devletlerde çıkarlar ulusal güvenlikleriyle sınırlıdır. Kendilerinden daha güçlü devletler tarafından domine edilmekten kaçınmak için devletler güç dengesini sağlamaya çalışırlar (Gilpin, 1975). Bu denge, içeriden (ekonomik ve askeri gücü artırmak) sağlanabileceği gibi benzer kaygıları taşıyan devletlerle kurulan ittifaklar yoluyla da sağlanabilir. Söz konusu büyük ve süper güçler olduğunda ise ulusal güvenliğe ek olarak ulusal çıkarlar kavramına rastlanır. Süper güçler, tüm sistemi kendi çıkarları doğrultusunda düzenlemek isterler, nitekim bu da artan gücün, yeniden tanımlanan çıkarları nasıl etkilediğine örnek teşkil eder (Jervis, 2009). Birinci Dünya Savaşı’nda ve sonrası dönemde, dönemin güçlü devletlerinin Orta Doğu petrolünün güvenliğini sağlamak için verdikleri güç mücadelesi ve Osmanlı’nın toprak bütünlüğünü koruma politikasını terk etmeleri artan gücün ve değişen sistemin çıkarları nasıl değiştirebileceğini örneklemektedir.

Dördüncü olarak realizm, uluslararası ortamı doğası gereği rekabetçi olarak görür. Zira iç politikanın aksine herhangi bir üst otoritenin bulunmadığı *anarşik* karakter sergileyen uluslararası ortamda hayatta kalmak ve çıkarlarını korumak ile güdülenen devletler, doğalarının gerektirdiği şekilde kendine yardım (*self-help*) düsturu ile hareket ederler (Morgenthau, 1948). Bu rekabet fiziki kazanımların yanı sıra prestij ve statü gibi soyut hedefleri de içerir (Schweller, 1999; Wohlforth, 2009). Liberal-idealist paradigmanın aksine realizm, anarşinin hüküm sürdüğü uluslararası arenada devletlerin işbirliği yapmalarının ve efektif uluslararası örgütler kurmalarının imkânsız değilse de çok nadir ve kısa süreli olacağını savunur. Dolayısıyla uluslararası ve uluslar-üstü örgütlere ve onların fonksiyonelliklerine yönelik fikirleri negatiftir. Bunun temel iki nedeni vardır: birincisi realistler, yalnızca bağımsız hareket etme ve karar almaya muktedir olan siyasal varlıkları (*devletleri*) uluslararası düzenin başat aktörü olarak kabul etmeleridir (Jervis, 1999, s. 44). İkincisi, realistlerin merkezi bir otoritenin bulunmadığı uluslararası sistemde herhangi bir hukuki bağlayıcılıktan veya ahlaki değerler sisteminden söz edilemeyeceğine olan inançlarıdır (Varlık ve Demir, 2013, ss. 70-71). Realistlere göre, uluslararası işbirliği yalnızca konjonktürel bir olgudur; şartların değişmesi veya devletlerin ulusal çıkarlarının çatışması halinde söz konusu uzlaşısı son bulmaktadır (Baldwin, 1993; Mearsheimer, 1994). Dolayısıyla devletler, olası tehditlere karşı anlaşmalar imzalayıp işbirliği içinde hareket edebilirler. Burada altı çizilmesi gereken husus, anarşi ortamında kendine yardımla güdülenen devletler için uluslararası işbirliğinin devletlerin ulusal çıkarlarına hizmet ettiği müddetçe anlamlı olduğudur. Doğal olarak anarşik uluslararası sistemde hayatta kalmanın tek yolu sistemin diğer aktörlerine güvenmek değil, kendi başına buna muktedir olmaktır

(Milner, 1991, s. 69). Söz konusu konjonktürel işbirlikleri, devletler arasında bir güvenin varlığına da işaret etmez. Bunun doğal sonucu da tüm bu anlaşma ya da anlaşmaların varlığına rağmen, devletlerin güç arayışları ve/veya birbirleri üzerinde egemenlik kurma eğilimlerinin devam etmesidir (Oye, 1986).

Son varsayım ise realizmin insan doğasına ve onun belirleyiciliğine atfettiği önemde yatar. Realizmle ilgili ana tartışmalardan biri onun insan doğasını kötü ve çıkarıcı kabul ettiğiyle ilgili genel inançtır. Ancak realizmin anahtar kavramlarından olan *insan doğası*, sanılanın aksine *kötü* değil, insanın hayatta kalmasını sağlayacak şekilde kendine has özelliklere sahip olarak tanımlanmıştır. İnsan doğasını ve onun doğa halindeki reflekslerini inceleyen ilk düşünürlerden olan Hobbes'a göre, kanun koyucu ve uygulayıcının olmadığı doğa durumunda insan, kısıtlı kaynaklar üzerindeki rekabetinde diğer insanlarla eşittir. Bu rekabet temelde üç ana prensip üzerine kuruludur: Kaynaklara erişim, kendi güvenliğini sağlama ve prestij kazanma. Hobbes, insanların sürekli birbirleriyle savaşmadıklarını belirtmekle beraber, insanları birbirlerine karşı koruyacak bir üst otoritenin bulunmayışını ise zorunlu olarak savaş halinde yaşamak olarak değerlendirir. İnsanlar doğa durumunda hiç yaşamamış olsa da devletler savaş hali olarak kabul edilebilecek anarşik bir sistemde varoluş mücadelesi vermektedirler (Hobbes, 1968). Buna mukabil doğa durumu konusunda Hobbes ile benzer fikirlere sahip olan Waltz (1979), doğa halindeki anarşi ve şiddeti birbirinden ayrı düşünür. Ona göre şiddetin kendisi değil, tehdit olarak kullanılması anarşinin bir özelliğidir. Devletler arasında doğa hali, savaş haliyle eş anlamdadır. Ancak bu, devletlerin sürekli savaşı seçtiği anlamına da gelmez: "Savaş, devletlerin takdirine kalmıştır, devletler ne zaman güç kullanıp kullanmayacakları konusunda doğa halinde özgürdürler" (Waltz, 1979, s. 109).

Özetlemek gerekirse, herhangi bir kural koyucu ve uygulayıcı üst otoritenin bulunmadığı, anarşik karakter sergileyen uluslararası ilişkilerde devletler en önemli ve belirleyici aktörlerdir. Devletlerin amacı, güçlerini artırarak rasyonel bir şekilde çıkarlarını en düşük maliyet ve en yüksek verimle sağlamaktır. Ancak devletler güçlerini artırırken uluslararası anarşi ortamında, kendisiyle aynı doğrultuda güdülenmiş diğer devletlerle mücadele etmek zorundalardır. Bu mücadelelerinde devletler, Mearsheimer'in (2010, s. 74) ifadesiyle "saldırıya uğradıklarında kendilerini kurtaracak birinin olmadığı demir bir kafes içinde olduklarını" da bilirler. Bu mücadelelerinde önemli bir ikileme karşı karşıya kalırlar. Bir yanda diğer aktörlerin niyetlerinin belirsizliği yüzünden yalnızca konjonktürel olarak sağlanabilen uluslararası işbirliği (Waltz, 1979), öte yanda da çatışan çıkarların devletleri sürüklediği ve maliyetlerine katlanmanın her zaman mümkün olmayacağı savaşlar (Gat, 2017). İnsan doğasının ve onun doğa halindeki davranışlarının kendine has özellikleri nedeniyle devletler arasındaki işbirliği oldukça sınırlı ve konjonktürel kalmaktadır. Dolayısıyla hayatta kalmak ve çıkarlarını korumak isteyen devletler, bu hedeflerini güçlerini artırmak suretiyle kendi başlarına yapmak zorundalardır. (Jeong, 2000, s. 192; Brown ve Kirsten, 2005). Bu ikilem çözülemediği sürece, realist paradigma savaş ve çatışmanın uluslararası ilişkilerin bir parçası olmaya devam edeceğini öngörür.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN NUTUK'UNDA REALİST İZLER

Yukarıda da değinildiği gibi, bir uluslararası ilişkiler kuramı olarak realizm, geleneksel güvenliği devletlerarası ilişkilerin merkezine koyar. Bir kurmay subay ve sonrasında siyasetçi olarak Mustafa Kemal Paşa, realizmin merkeze koyduğu iki alanda da varlık göstermiş ve hem kendi iktidarını korumayı başarmış hem de ülkesini "anarşik uluslararası sistem"de hayatta tutmuştur. Bu yüzden, Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'undaki dış politikayla ilgili olayları realist perspektiften yorumlamak anlamlı görünmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın *Nutuk*'unda ilk realist izlerin, henüz eserin başlarında yer alan Erzurum Kongresi'yle ilgili alınan kararların aktarıldığı kısımda görüldüğünü söylemek mümkündür. Bu kararlar, realist kuramın ulusal sınırların ve egemenlik haklarının kullanılmasında devletlere yüklediği tekelci role uygun olarak, toprak bütünlüğünü ve bu bütünlüğün bozulamaz olduğunu vurgulamaktadır (Atatürk, 2007, s. 89). Ayrıca yine realist kuramın egemenlik hakları açısından tekelci bir rol yüklediği bir başka alan olan devletin içişlerinde bağımsız hareket etmesi bağlamında bu kararlarda, başka devletlerin Osmanlı ülkesi içinde bulunmasının ve onun içişlerine müdahale etmesinin kabul edilemeyeceği de vurgulanmıştır. Aksi bir durumda, ulusun topyekûn bir direnişe geçeceğinin bildirilmesi de yine realizmin hem ulusal güce atfettiği önemle hem de askeri kapasiteye yüklediği yüksek politika (*high politics*) rolüyle örtüşmektedir (Atatürk, 2007, s. 89).

Bu kongre sonunda alınan bölgesel kararlar olmasına karşın, Sivas Kongresi'nde ulusal niteliğe bürünmüş ve daha sonra da Misak-ı Millî kararları için bir temel oluşturmuştur. Ayrıca bu kongrede alınan kararlar arasında, İstanbul Hükümeti memleketin bağımsızlığını temine muktedir olmadığı takdirde, bunu sağlamak amacıyla bir geçici hükümetin kurulması da kabul edilmişti. Bu karar da Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (TBMM), sonrasında da yeni Türk Devleti'ne giden yolun nasıl açıldığının adeta bir programa dökülmüş hali gibidir.

Yukarıda da değinildiği gibi, realist görüş, devletin egemenlik haklarının hayati öneme sahip olduğunu savunmaktadır. Hatta yine yukarıda değinildiği şekliyle, geleneksel güvenlik gibi konuların egemenliğin destekleyici araçları olduğunu düşünürsek, realizm bu tür konuları yüksek politika (*high-politics*) olarak nitelendirerek konunun devletler açısından ne kadar hayati olduğunu vurgulamıştır. Erzurum Kongresi'nin manda ve himayeyi reddetmesi, devletin bölünmez bütünlüğüne yaptığı vurgu ve devletin egemenliğini tehdit edecek her türlü tavizin kabul edilemeyeceğini açıkça belirtmesi düşünüldüğünde devletin mutlak egemenlik haklarından taviz verilemeyeceğinin açıkça vurgulandığı görülecektir. Daha önce de belirtildiği gibi, realist kurama göre eğer bir devlet uluslararası sistemde hata yaparsa, cezalandırılabilir. Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı'nın başına gelen bu durumun, liderlerin yaptığı hatalardan ve basiretsizliklerden kaynaklandığını düşünmektedir. Bu yüzden, cezalandırmanın kesin bir hâl almaması için ulusu tüm mevcudiyetiyle direnmeye ve mücadeleye davet etmektedir. Bunun izlerini Erzurum Kongresi kararlarında ulusu birlikte direnişe çağırın ilgili maddede görmek mümkündür.

Sivas Kongresi'nde, Erzurum Kongresi'nde alınan yerel kararlar, ulusal nitelikli olacak şekilde tadil edildikten sonra kabul edilmiştir. Kararlar bakımından bir değerlendirme yapılacak olunursa, Erzurum Kongresi kararlarında realist karakter taşıyan ve yukarıda değerlendirilen kararlar Sivas Kongresi için de geçerlidir. Sivas Kongresi'nin Erzurum'dan farklı olarak önem taşıyan realist vurgusu ise manda ve himaye tartışmalarında bulunabilir. Sivas Kongresi'nde Refet Bey, Rauf Orbay ve Kara Vasıf Bey Amerikan Mandası'nın kabul edilmesi gerektiğiyle ilgili fikir birliği içindeyken, Mustafa Kemal Paşa buna karşı çıkmıştır. Bu tartışmaların en önemli nedenlerinden biri Erzurum Kongresi kararlarınının 7. Maddesidir Madde şöyledir:

Ulusumuz, bu çağın ülkelerini yüce bilir; teknik sanayi ve iktisat durumumuzu ve bize gerekli olanları iyice anlar. Bundan ötürü, devletimizin ve ulusumuzun içte ve dışta bağımsızlığı ve yurdumuzun bütünlüğünü korumak koşuluyla, altıncı maddede belirtilen sınırlar içinde, ulusçuluk ilkelerine saygılı ve yurdumuzu ele geçirme amacı gütmeyen herhangi devletin teknik, sanayi, iktisat yardımını sevinçle karşılarız ve bu adaletlice, insanca koşulları kapsayan bir barışın da ivedilikle gerçekleşmesi, insanlığın esenliği ve dünyanın rahatlığı adına ulusal isteklerimizin en önemlisidir. (Atatürk, 2007, s. 151)

Mustafa Kemal Paşa, bu tartışmaya ana dayanak olarak görünen bu maddenin manda ya da güdümlerle alakalı olmadığını söyler ve bu maddenin güdümcülüğe razı olmak anlamına gelmediğini, yalnızca başka devletlerin Türkiye'nin egemenlik haklarına zeval getirmeyecek şekilde yapacakları teknik destek, sanayi yatırımı ve iktisadi desteklerine açık olduğu anlamına geldiğini söylemektedir (Atatürk, 2007, s. 152).

Burada da açık şekilde görüldüğü gibi, realizmin en temel yaklaşımlarından biri olan ulusal çıkarların ve egemenlik haklarının asla bir başka devletle paylaşılacağı ilkesi Mustafa Kemal Paşa tarafından, yakın arkadaşlarının muhalefetine rağmen açıkça vurgulanmaktadır. Oysa bir uluslararası ilişkiler yaklaşımı olan liberalizme göre, devletin egemenlik haklarından ödün vererek işbirliği yoluna gitmesi onun ulusal çıkarlarına aykırı olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü liberal düşünürler, bir devletin çıkarının diğer devletlerinde çıkarlarına bağlı olduğuna inanmaktadırlar (Gishmondi, 2008, s. 20). Buradan hareketle, Mustafa Kemal Paşa'nın manda karşıtı tutumunun uluslararası işbirliğine inanan liberal yaklaşımla çatışırken, realist yaklaşımla örtüştüğünü söylemek mümkündür. Bunun yanında Landau, Mustafa Kemal Paşa'nın bu tutumunu Halide Edip'e verdiği cevap üzerinden, onun usta diplomatlığına bağlayarak, buna açıkça hayır demeyerek dış politikada kendisine alan açtığını iddia etmektedir (1980, s. 43). Her iki durumda da Mustafa Kemal Paşa'nın pragmatik tutumunun realizmle olan uyumu yadsınamaz. İlk durumda, Mustafa Kemal Paşa'nın belirttiği haliyle hem egemenlik hakları korunurken hem de devletin dış dünyaya ve yatırımlara açık olduğu vurgulanmıştır. Başka bir beyanla, ilk durumda, Batılıların Türkiye'yi Sovyet yanlısı olarak görme kaygısı giderilirken; ikinci durumdaysa, henüz *de facto* olarak dahi tanınmamış olan Anadolu Hareketi'nin lideri Mustafa Kemal Paşa, self-determinasyon vaadi olan Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) karşı hareketinin diplomasi alanını genişletmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'nın realizmle örtüşen bir diğer tutumunu da yine aynı tartışmalar çerçevesinde, Bekir Sami Bey'in Amerikalıların karşılıksız olarak Türkiye'ye yapacağına inandığı yardımlara karşılık, ona cevaben yazdığı 30 Temmuz 1919 tarihli mektupta bulmak mümkündür. Mustafa Kemal Paşa bu mektubunda, Bekir Sami Bey'in optimist tavrına karşı rasyonel bir aktör olarak ABD'nin, mutlaka bir çıkarı olması gerektiğini kavradığını gösteren bir tutumla, "Amerikan Hükümeti, böyle bir güdümcülüğü kabul etmesine yani buna katlanmasına karşılık, Amerika adına ne gibi yararlar sağlamış olacaktır?" şeklinde bir karşılık vermiştir (Atatürk, 2007, s. 127). Mustafa Kemal Paşa'nın bu mektubundan da anlaşıldığı üzere o, realistlerin argümanlarına uygun olarak, uluslararası arenada devletlerin bir güç mücadelesi içinde olduğunu ve bu mücadelenin de bir çıkar yarışına döndüğünün farkındaydı. O, bu anlayışının sonucu olarak alınacak her yardımın verilecek bir tavize karşılık düşeceğinin de farkındaydı.

Sivas Kongresi'nin hemen sonrasında, Anadolu hareketini baskıları sonucu Damat Ferit Paşa Hükümeti düşmüş ve yerine Ali Rıza Paşa kabinesi göreve gelmişti. Mustafa Kemal Paşa ile yeni kurulan Ali Rıza Paşa hükümeti arasındaki görüşmelerin olumlu sonuç vermesi üzerine, Ali Rıza Paşa hükümeti Mebusan Meclisi'nin İstanbul'da toplanmasına karar vermiş ve bu amaç doğrultusunda seçimler yapılmıştı. Yapılan seçimlerin sonuçlarına göre ARMHC (Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) Meclis-i Mebusan'da çoğunluğu elde etmiştir. Mebusan Meclisi ilk toplantısını 12 Ocak 1920'de yaparken, tarihi kararı (Misak-ı Millî) 28 Ocak 1920'de kabul etmiştir (Atatürk, 2007, s. 483).

Misak-ı Millî kararlarının dış politika açısından önemi; başta İtilaf devletleri olmak üzere tüm dünyaya İstanbul Hükümetinin boyun eğmiş tavrına rağmen, Türk milletinin, Anadolu hareketinin etrafında kenetlenerek direneceğini ilan etmesidir. Bu da yukarıda realizmin dördüncü varsayımı olarak ortaya konan uluslararası sistemin bir *self-help* sistem olduğuyla

ilgili genel kabulünün başta Mustafa Kemal Paşa tarafından kavrandığını ve ulusu da bu doğrultuda mücadeleye çağırdığını göstermektedir.

Böylesi bir kararın Meclis'te kabul edilerek *de jure* statüsü elde etmesi, realistler perspektif içinde, anarşik uluslararası sistem içinde işgal edilmiş ve yok olma noktasına gelmiş bir ulusun egemenlik haklarını yeniden elde etme çabası olarak algılanabilir. Buradan hareketle, Anadolu Hareketi'nin lideri ve Misak-ı Millî kararlarının ana aktörü olarak Mustafa Kemal Paşa'nın anarşik bir yapı olan uluslararası sistemde, ulusunun hayatta kalma çabasına liderlik etmesi realist ilkelerle örtüşmektedir.

Mustafa Kemal Paşa'nın manda görüşmelerindeki benzer bir tutum ve davranışı, Londra Konferansı esnasında Misak-ı Millî kararlarına ters düşen birtakım gizli anlaşmalar imzalayan Bekir Sami Bey'e karşı gösterdiği söylenebilir. Fransız, İngiliz ve İtalyan temsilcilerle antlaşmalar yapan Bekir Sami Bey, Misak-ı Millî'nin ve Kuvayı Milliye'nin ruhuna uymayan tavizler vermiş ve tüm bu antlaşmalar TBMM tarafından reddedilmiştir. Ayrıca Bekir Sami Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın arzusu doğrultusunda görevinden istifa etmiş ve yerine TBMM adına Moskova Antlaşmasına imza koyan Yusuf Kemal Bey getirilmiştir. Bu durum Mustafa Kemal Paşa'nın egemenlik hakları açısından bakıldığında, realizmin araçlarına uygun bir davranış sergilediğini gözler önüne sermektedir (Sonyel, 1987, ss. 117-118).

Mustafa Kemal Paşa'nın Bekir Sami Bey olayı ve manda tartışmalarına benzer bir tutumu, realizmin devletlerin mutlak egemenlik ilkesine uygun düşen bir söylemi Ankara'ya gelen Fransız temsilcisi Franklin Bulyon'la yapmış olduğu görüşmede söylediklerinde de bulabiliriz:

Tam bağımsızlık, bizim bugün üzerimize aldığımız görevin özüdür. Bu görev, bütün ulusa ve tarihe karşı yüklenmiştir (...) Bizden öncekilerin yaptıkları yanlış işler yüzünden ulusumuz, sözde varsayılan bağımsızlığında, (gerçekte) bağımlı bulunuyordu (...) Biz, yaşamak isteyen, özsaygı ve onuruyla yaşamak isteyen bir ulusuz. Bir yanlışlığı sürdürmek yüzünden bu niteliklerden yoksun kalmaya katlanmayız (...) Tam bağımsızlık demek, elbette siyasa, maliye, iktisat, adalet, askerlik, kültür... gibi her alanda tam bağımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu saydiklarımızın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlığından yoksunluğu demektir. (Atatürk, 2007, ss. 833-835)

Mustafa Kemal Paşa'nın bu tutumunun nedeni, bir milliyetçi ve pragmatist olarak, uluslararası denklemde eşit bir aktör şeklinde hareket edebilmenin yolunun tüm bu alanlarda ulusal çıkarlarını gözetmek ve bağımsız hareket edebilen bir devlet kurmak olduğunun bilincinde olmasıydı. Ancak Mustafa Kemal Paşa'nın ulusçuluğu da realist sınırların dışına çıkmamıştır. Onun önceliği, kurmaya çalıştığı devletin ulusal sınırlarını kabul ettirmektir. Bunun nedeni, Osmanlı'nın farklı dönemlerde sürdürdüğü İslamcılık ve Turancılık politikalarının başka aktörlerin çıkarlarıyla çatıştığı ve bunun da uzun vadede ulusal çıkarlarla çatıştığı tespitini yapmış olmasıydı. Mustafa Kemal Paşa, farklı milletleri bir arada toplamanın çok cazip bir görüş olduğunu belirtirken, bunun yanlıcılığını ve sürdürülemez olduğunu da vurgulamıştır. O, her ilerlemenin mutlaka bir geri çekilişi de olduğuna yaptığı vurguyla beraber, İslamcılık ve Turancılık gibi fikirlerin geçmişte olduğu gibi gelecekte de başarısızlığa uğramaya mahkûm olduğunu belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın yeni Türk devleti için çizdiği yol haritasıysa "ulusal siyasa" olmuştur (Atatürk, 2007, s. 861).

Bu da yukarıda realizmin son varsayımı olarak ortaya konan, savaşların ulusların ve devletlerin inisiyatifinde olduğu gerçeğiyle örtüşmektedir. Mustafa Kemal Paşa'ya göre, Türk devleti egemen bir aktör olarak uluslararası sistemde hareket etme şansını bulduktan sonra, kendi isteğiyle barıştan taraf olacaktır. Mustafa Kemal Paşa ayrıca, realizmin temel inanışlarından biri olan uluslararası bir etik-ahlak kuralları bütünü olmadığını da farkındadır. Mustafa Kemal

Paşa'nın farkındalığını İstanbul'un işgali üzerine İtilaf Devletleri temsilcileri ve bağımsız devletlerin Dışişleri Bakanlıklarına çekmiş olduğu telgrafta bulmak mümkündür:

Biz, haklarımızı ve bağımsızlığımızı savunmak için giriştiğimiz savaşımın kutsallığı ve hiçbir gücün ulusu yaşamak hakkından yoksun bırakamayacağına inanıyoruz. Tarihin bugüne dek yazmadığı nitelikte bir yağınma plan ve Wilson ilkelerine göre düzenlenmiş bir Ateşkes Anlaşması ile ulusumuzu savunma araçlarından yoksun etmek gibi bir düzene dayanılarak yapıldığı için, ilgili ulusların şeref ve onurlarıyla da bağdaşmayan bu davranış üzerine yargıya varmayı, resmi Avrupa ve Amerika'nın değil, bilim, kültür ve uygarlık Avrupa ve Amerika'sının vicdanına bırakmakla yetinir ve bu olaydan doğacak büyük tarihsel sorumluluğa son olarak bir daha dünyanın dikkatini çekeriz. (Atatürk, 2007, ss. 557-559)

Mustafa Kemal Paşa tüm bu değerlerin Batı medeniyetine ait olmasına rağmen, bu değerlerin mutlak savunucuları ve doğdukları yer olan gene aynı devletler tarafından kendi ulusal çıkarları için çiğnendiğinin de bilincindedir. Dolayısıyla yukarıda üçüncü varsayım olarak ortaya konan realist ilkenin de savunduğu gibi, bu tür değerler var olsa bile uluslararası bir merkezi otorite olmadığı için ulusal çıkarlar mevzubahis olduğunda, esnetilmeye, göz ardı edilmeye ve hatta çiğnenmeye açıktır. Burada da İtilaf güçleri, yer yer konjonktürel olarak işbirliği yaptıkları Osmanlı Devleti'nin hukukunu yoka saymakta ve hatta onu *de facto* olarak tarih sahnesinden silecek adımlar atmaktadırlar.

Son olarak, Mustafa Kemal Paşa'nın realizm ile örtüşen bir diğer söylemi, yüksek politika (*high politics*) – alçak politika (*low politics*) üzerinedir. Mustafa Kemal Paşa, realizmin öngördüğü gibi bir çıkarıma vararak, “düveli mütelifenin” hepsinin kendi devletlerinin payına Türkiye'den azami çıkarı elde etme gayesinde olduğunu anlamıştır (Atatürk, 2007). Buna karşın Mustafa Kemal Paşa iki farklı strateji izleyerek, bir yandan *de facto* bir güç olarak da olsa TBMM Hükümeti'ni tanıtmaya çalışmış; diğer yandan bu yolla karşısında oluşan Türk-karşıtı bloku dağıtmak için çaba harcamıştır (Landau, s. 45). Dolayısıyla Mustafa Kemal Paşa, itilaf güçlerinin çıkar-maksimizasyonuna bir karşı-çıkarcı projesiyle cevap vermiştir. Her askeri başarının ardından İtilaf güçlerinin TBMM Hükümeti'yle pazarlık ve müzakere arayışına girmesi, ancak yine de TBMM Hükümeti'ne mağlup Osmanlı Devleti'nin bir uzantısı muamelesi yapılması Mustafa Kemal Paşa'nın bir taarruz yapılmadan, düşman kuvvetleri silah gücüyle tamamıyla alt edilmeden, müzakere yoluyla sağlıklı ilişkiler kurulamayacağını anlamasını sağlamıştır. Bu durumda, müzakere bir alçak politika (*low politics*) olarak kalırken, tıpkı realistlerin kuramsal olarak vurguladıkları gibi, askeri güç öne çıkarak yüksek politikanın (*high politics*) önemi ortaya çıkmış ve Türk milletinin bağımsız, egemen bir aktör olarak dünya sisteminde yer alabilmesi için tek yol haline gelmiştir. Bu bağlamda Mustafa Kemal Paşa şöyle demektedir:

Baylar, 1922 yılı Ağustosuna değin de Batı devletleriyle olumlu anlamda gerçek ilişkiler kurulmadı. Ülkemizde bulunan düşmanları silah gücüyle çıkarmadıkça, çıkarabilecek varlığımızı ve ulusal gücümüzü eylemli olarak göstermedikçe siyasa alanında umuda kapılmanın yeri olmadığı yolundaki inancımız kesin ve sürekli idi. (Atatürk, 2007, s. 861)

Tıpkı realizmin de iddia ettiği gibi, Mustafa Kemal Paşa, askeri başarı ve gücün caydırıcılığı olmadan, ulusun bağımsızlığının mümkün olamayacağını farkındadır. Yukarıdaki söylem bunu açıkça göstermektedir. Bu yüzden, Mustafa Kemal Paşa'nın burada yüksek politikadan yana, yani silahlı gücün caydırıcılığından yana inisiyatif aldığı söylenilebilir.

SONUÇ

Uluslararası ilişkilerin ana kuramlarından olan realizm, temelde beş varsayım üzerine kurulmuştur. Realizme göre her şeyden önce, uluslararası ilişkilerin ana aktörleri, çıkarları

peşinden koşan devletlerdir. Bu devletler, çıkarlarının peşinden koşarken rasyonel bir yöntem izleyerek minimum maliyetle maksimum faydayı hedeflerler. Üçüncü olarak devletlerin çıkarları, güçleriyle doğru orantılıdır; çıkarlarını artırmaya ve korumaya çalışan devlet, öncelikle gücünü artırmalıdır. Dördüncüsü, birbirlerine karşı hayatta kalma ve güç artırma mücadelesi veren devletler, bunu birbirlerine rağmen yaparlar. Zira üst otoritenin olmadığı uluslararası sistem, anarşik bir karakter sergiler ve doğal olarak rekabetçidir. Son olarak, tüm bu varsayımların kesiştiği noktada yer alan insan doğası kötü değil, anarşik olan doğa durumunda hayatta kalmak için her şeyi yapmaya hazır kendine has özelliklere sahiptir.

Nutuk'ta realist izler, Erzurum ve Sivas Kongrelerine değinilen ilk bölümlerde görülmektedir. Manda ve himayenin reddi, ulusal sınırlar dahilinde vatanın bölünmezliği, içişlerine müdahalenin kabul edilemeyeceği, gayrimüslim azınlıklara ulusal bütünlüğü bozucu ayrıcalıkların tanınmayacağı ilanı bize gösteriyor ki Mustafa Kemal Paşa, Millî Mücadele yıllarında oldukça realist, devleti ve onun hayatta kalmasını sağlayacak çıkarlarını önceleyen bir politika izlemiştir. Kongre kararları gösteriyor ki yeni devlet, uluslararası ilişkilerde diğer devletlerle eşit şartlarda yer almak ve hayatta kalmasını sağlayacak çıkarlarının peşinden koşarken bunu tamamen kendi başına yapmak istemektedir.

Türk ulusu ve Millî Mücadele'nin lideri Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele dönemindeki gündemi, yayımlarıktan uzak olmakla beraber realistlerin varsayımlarıyla paralel bir şekilde hayatta kalmayı esas hedef olarak belirlemiştir. Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı'nın mirasını devralmaktan ziyade ulusunu bağımsız olarak hayatta tutmaya çalışmıştır. Onun realist yaklaşımları, bu çalışmada Erzurum ve Sivas Kongrelerinin uluslararası ilişkiler açısından bağlayıcı kararları, Misak-ı Millî kararlarının kabulü, Bekir Sami Bey'in yaptığı gizli anlaşmaların sonucu olarak görevden el çektilmesi gibi olaylar üzerinden örneklendirilmiştir. Millî Mücadele de bu anlamda irredendist bir dış politikanın bir sonucu değil, tam aksine ismiyle müsemma bir şekilde bir ulusun kurtuluşunu ve belirleyici özelliği anarşi olan uluslararası arenada kendini ispat mücadelesini temsil etmektedir.

KATKI ORANI BEYANI

Bu makalenin yazarları makaleye eşit oranda katkı sunmuşlardır.

ÇATIŞMA BEYANI

Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederler.

KAYNAKÇA

- Atatürk, M. K. (2007). *Nutuk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu. Yayınları.
- Baldwin, D. (1993). *Neorealism and Neoliberalism: The Contemporary Debate*. New York: Columbia University Press.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2003). *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity: A Constructivist Approach*. Routledge: New York.
- Brown, C., ve Kirsten, A. (2005). *Understanding International Relations* (1st b.). New York: Palgrave Macmillan.
- Dumont P. (1997). *Atatürk'ün Yazdığı Tarih: Söylev*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Edward H. C. (2010). *Yirmi Yıl Krizi 1919-1939*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erol, M. (1972). *Türkiye'de Amerikan Mandası Meselesi 1919-1920*. Giresun: İleri Yayınları.
- Gat, A. (2017). *The Causes of War and the Spread of Peace: But Will War Rebound?* (1st b.). Oxford: Oxford University Press.
- Gishmondi, M. D. (2008). *Ethics, Liberalism and Realism in International Relations*, New York: Routledge.
- Gilpin, R. (1975). *U.S. Power and the Multinational Corporation*. New York: Basic Books.
- Gilpin, R. (1996). No One Loves a Political Realist. *Security Studies*, 5(3), 3–26.
- Hobbes, T. (1968). *Leviathan*. New York: Penguin.
- Jeong, H.-W. (2000). *Peace and Conflict Studies an Introduction* (1st b.). New York: Routledge.

- Jervis, R. (1999). Realism, Neoliberalism, and Cooperation: Understanding the Debate. *International Security*, 24 (1), 42-63.
- Jervis, R. (2009). Unipolarity: A Structural Perspective. *World Politics*, 61(1), 188-213.
- Keohane, R. (1984). *After Hegemony*. Princeton: Princeton University Press.
- Keohane, R. (1986). Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond. R. Keohane (Dü.) içinde, *Neorealism and Its Critics* (s. 158-203). New York: Columbia University Press.
- Landau, J. (1980). Atatürk'ün Büyük Nutuk'unda Dış Politika. *Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri: Bildiriler ve Tartışmalar* içinde. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Machiavelli, N. (1994). *Prens*. Çev: Nazım Güvenç. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Mastanduno, M. (2014). Realism in Asia. S. Pekkanen, J. Ravenhill, & R. Foot (Dü) içinde, *Oxford Handbook of the International Relations of Asia* (s. 25-45). New York: Oxford University Press.
- Mastanduno, M., ve Ethan, K. (1996). Realism and State Strategies after the Cold War. M. Mastanduno, ve K. Ethan (Dü) içinde, *Unipolar Politics: Realism and State Strategies after the Cold War*, (s. 1-27). New York: Columbia University Press.
- Mearsheimer, J. J. (1994). The False Promise of International Institutions. *International Security*, 5-49.
- Mearsheimer, J. J. (2009). Reckless States and Realism. *International Relations*, 23(2), 241-256.
- Milner, H. (1991). The Assumption of Anarchy in International Relations Theory: A Critique. *Review of International Studies*, 17(1), 67-85.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: A. A. Knopf.
- Novacks, G. (1968). "Positivism and Marxism In Sociology", <https://www.marxists.org/archive/novack/works/history/ch11.htm> adresinden 15.08.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Oye, K. A. (1986). *Cooperation under Anarchy*, Princeton University Press: West Sussex.
- Sar, C. ve Gönbübol, M. (2013). *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası: 1919-1938*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Schweller, R. (1999). Realism and the Present Great Power System: Growth and Positional Conflict over Scarce Resources. E. Kapstein, & M. Mastanduno (Dü) içinde, *Unipolar Politics: Realism and State Strategies after the Cold War* (s. 28-68). New York: Columbia University Press.
- Sonyel, S. S. (1987). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, C. I. Ankara: TTK Yayınları.
- Tukidides (2010). *Peloponnessos Savaşları*, (Çev. F. Akdemir), İstanbul: Belge Yayınları.
- Uzer, U. (2011). *Turkish Foreign Policy: The Kemalist Influence in Cyprus and the Caucasus*, I. B. Londra: Tauris.
- Uzun, H. (2015). *Atatürk'ün Nutuk'unun İçerik Analizi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Varlık, A. B. ve Demir, S. (2013). Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı, Hasret Çomak ve Caner Sancaktar (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Teorik Yaklaşımlar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Waltz, K. (1979). *The Theory of International Politics*. Reading: Addison-Wesley Pub. Co.
- Waltz, S. M. (1998). International Relations: One World, Many Theories. *Foreign Policy*, 110, 29-46.
- Wohlforth, W. (2009). Unipolarity, Status Competition, and Great Power War. *World Politics*, 61(1), 28-57.

